

transmitted. The sharp anti-Jewish polemic was already embedded in Muslim scripture and its commentaries, from which it became an integral part of popular preaching and folklore that filtered down to the general populace. As a result, Jews were always described as earlier Muslim writers and preachers had made them out to be.

Returning back to the accusation of Jews and Jewish physicians of poisoning their patients, its root probably lies in several stories with anti-Jewish sentiments. The first is a story of a Jewish woman, Zaynab from the Khaibar oasis, who tried to poison Muhammad and which is recorded in a semi-sacred Prophet's biography called *Sira*, by Ibn Hishām, and the second case where the Jews and poison are lumped together, are several traditions about the way Jews "greeted" the Prophet, saying *al-sāmm 'alaikum* ("poison on you") instead of the usual *Salām 'alaikum* ("peace on you"). These traditions are broadly expounded by the fourteenth-century jurist Ibn Qayyim al-Jawziyya in his *Aḥkām ahl al-dhimma* (*The Laws Pertaining to the Protected People*).

What should be stressed is that these and similar accusations against the Jews, contrary to Medieval Christian Europe, remained in Muslim countries predominantly literary. The most telling evidence of that is the diverse response of the Christian and Muslim societies to the Black Death, which ravaged both through Europe and the Islamic world between 1348 and 1350. While Europe witnessed massive pogroms against the Jews, who were believed (together with lepers and heretics) to have poisoned the wells in order to destroy Christian civilisation, the Jews and the Christians in Syria were encouraged by the Muslim majority to take part, along with Muslims, in ceremonies praying for averting the plague.

In sum, the polemical motive of a Jewish physician poisoning the Muslim patients played, in Muslim countries, just a marginal role and did not contribute to shaping the popular posture of Muslim society towards the Jewish minority.

Helena Burgrová

Příčiny egyptského povstání¹

Abstract

The study aims to explore the origins of the Egyptian uprising of 2011 that resulted in the fall of Husni Mubarak and his closest circle. The underlying argument of the study is following: neglecting of the structural problems prevalent in the country, for instance, the growing size of population, the increase of poverty or high unemployment among educated youth, led to a growing discontent among Egyptians which was further fed by omnipresent repression of the political opposition, high rates of corruption among the regime representatives, and plans for a dynastical power transition.

Keywords: Egypt, Husni Mubarak, uprising, Arab spring, oppression, gumlukiyya

Aš-šacb juríd isqát an-nizám.

Lid požaduje svržení režimu.

1) Tento článek vznikl v rámci projektu Studentské grantové soutěže Západočeské univerzity v Plzni SGS-2012-30.

1. Úvodem

Toto provolání se neslo na přelomu ledna a února 2011 po několik týdnů ulicemi egyptských měst. Jeho nositelé, kteří se v bezprecedentním množství vydali do ulic, nakonec uspěli. Režim, resp. jeho představitelé počínaje prezidentem Husní Mubárakem, byli donuceni se vzdát a podvolit se požadavkům protestujících. Cíl občanských nepokojů byl zřejmý – svržení režimu. Ovšem důvody, které vyvedly Egyptany do ulic, byly mnohé. Nejednalo se pouze o nesouhlas s politickým stavem panujícím v zemi. Výraznou roli v mobilizaci protestujících sehrála i špatná ekonomická situace. Tyto dvě roviny se na začátku roku 2011 poprvé efektivně spojily a tím integrovaly nejenom střední vrstvu, volající zejména po politických reformách, ale i dělnickou třídu a mladou nezaměstnanou generaci popuzenou ekonomickou stagnací země (srov. Solava 2011, 1348).

Vládnoucí elita postupně selhala ve všech možných sférách. Stát nebyl schopný zajistit dostatečné socioekonomické podmínky a záruky pro rozvoj na lokální úrovni. V politické oblasti se stále více spoléhal na represivní aparát a armádu. Poslední dekáda vlády Mubárakova režimu se nesla ve znamení narůstající korupční činnosti čelních představitelů, upevňování moci a kontroverzních zákonů, z nichž profitovala úzká elita. Tento způsob vládnutí byl dlouhodobě neudržitelný. Egyptský vysokoškolský profesor a politik Usáma al-Ghazalí Harb tento stav věcí výstižně popsal již v roce 2005: „*Nemůžeme žít v prostředí s jednou stranou, státem vlastněným tiskem, byrokratickou a bezpečnostní kontrolou nad občanskou společností a spolky. Všechny tyto věci musí skončit. Tato republika, tato autoritářská republika se již vyčerpala*“ (podle Hashim 2011, 113).

Tato studie si primárně klade za cíl identifikaci příčin egyptského povstání, které jsou zde kontextualizovány v širších souvislostech. Egyptské povstání je chápáno jako multikauzální fenomén. Z tohoto důvodu studie neaspiruje na určení jeho jedné „hlavní“ příčiny. Vedle analýzy hlubších strukturálních kořenů povstání je věnována pozornost i faktorům, které lze označit za katalyzátory vedoucí k otevřenému nesouhlasu proti Mubárakovu režimu.

2. Mubárakův policejní stát

V roce 1981 po atentátu na prezidenta Sádáta převzal vedení země vice-prezident Husní Mubárak. Zpočátku se nový prezident jevil jako postava, která může změnit kurz vládnutí a posunout tak zemi k větší politické svobodě. Po převzetí úřadu přislíbil podporu parlamentních voleb, kladl důraz na principy právního státu a propustil část politických vězňů (srov. Lesch 2011, 35; Hashim 2011, 106). Již ve druhé polovině 80. let však bylo zřejmé, že Mubárakova vláda zásadně nevybočí z linie položené předchůdci. Odmítnutí reformy ústavy, opakované prodlužování platnosti výjimečného stavu a systematická centralizace moci v rukou vládní strany se staly prioritou Mubárakova režimu (srov. Lesch 2011, 35). Za cenu represivní vlády se Husní Mubárakovi a okruhu jeho nejbližších podařilo pokračovat další tři dekády v zachování mocenského statutu quo.

Ačkoliv Mubárakův režim striktně kontroloval politický a společenský život v zemi, nebránil se liberalizaci na poli egyptského hospodářství (srov. Lesch 2011, 37). V 80. letech se egyptská ekonomika ocitla v silné recesi. Příčinou byla nejenom nepříznivá regionální situace, ale zejména neschopnost egyptského establishmentu efektivně spravovat hospodářství země. Na konci 80. let tak Egypt čelil obrovskému státnímu dluhu (Kandeel 2011, 37). K překonání této situace režim svolil ke spolupráci s Mezinárodním měnovým fondem (MMF) a Světovou bankou (SB) (Kandeel 2011, 37; Bush 2007, 1604).² Výměnou za poskytnutí půjčky se ovšem země zavázala k prosazení neoliberálních hospodářských reforem (SAPs)³ v duchu tzv. Washingtonského konsensu.⁴ Implementací těchto reforem se podařilo zlepšit makro-ekonomické výsledky země – např. hospodářský růst se pohyboval v průměru okolo 4 % (viz graf č. 1).

Avšak při bližším zkoumání je zřejmé, že z neoliberálních reforem a spojeného ekonomického růstu země profitoval pouze zlomek obyvatel. Valná většina naopak pocítila výrazný propad životní úrovni. Privatizace státních podniků vedla nejenom k propuštění množství pracovníků a následného zvýšení nezaměstnanosti, ale i ke zdražení produktů a služeb.⁵ Na základě přechodu k plovoucímu kurzu egyptské libry (již v roce 1989) se také navýšil růst inflace, který se odrazil v rostoucích cenách spotřebního zboží. Výše výdělků však zůstala bez zásadní změny (Hibbard a Layton 2011, 202; Bush 2007, 1604). Stát selhal ve spravedlivém rozdělení nabytých zisků mezi obyvatele (Kandeel 2011, 37; Solava 2011, 1348ad.). Někteří autoři dokonce tvrdí, že program strukturálních reforem nařízený SB a MMF posloužil režimu jako zástěrka k prosazení

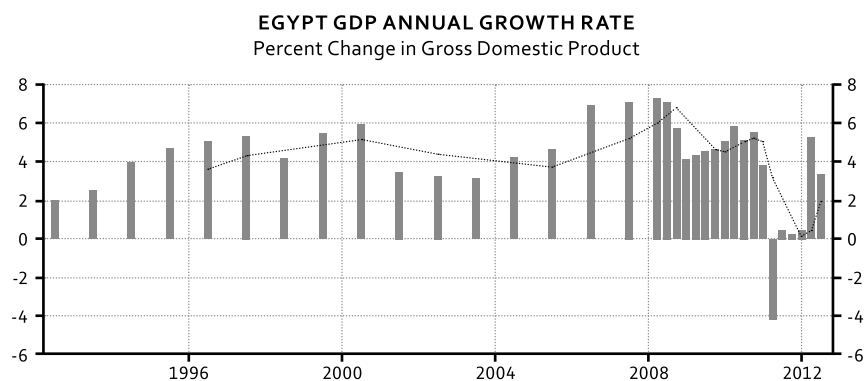
2) Podstatná část egyptského zahraničního dluhu byla odpuštěna díky americké intervenci, která byla „odměnou“ za egyptskou podporu americké vojenské koalice během první války v Zálivu (1990–1991) (viz Kandeel 2011, 37).

3) SAPs odkazuje na režim strukturálních ekonomických reforem určených pro zadlužené rozvojové státy, které se staly podmínkou k poskytnutí půjčky u mezinárodních organizací typu MMF a SB během 80. let. Cílem SAPs tak byla minimalizace státní intervence v národním hospodářství a akcelerace hospodářského růstu země. V praxi to pak znamená privatizace státních podniků, devalvace měny pro zlepšení podmínek exportu (globální konkurenceschopnost), omezení veřejných služeb s cílem snížení státních výdajů (omezení výdajů na zdravotnictví, školství atd.), snížení dovozního cla ad. Viz *Structural Adjustment Programmes (SAPs)*: <http://www.who.int/trade/glossary/story084/en/index.html>, 16. 7. 2012.

4) Washingtonský konsensus odkazuje na podmínky (shrnuté v SAPs), kterými finanční organizace IMF a Světové banky (sídlící ve Washingtonu) podmiňovaly poskytnutí půjček zadluženým státům.

5) Privatizace v sektoru služeb například přinesla výrazné zdražení plateb za vodu, elektřinu či telekomunikační služby (viz Lesch 2011, 38).

legislativy, která byla kompatibilní se zájmy egyptské elity a současně přehlížela potřeby většinové společnosti (srov. Bush 2007, 1606).

Graf č. 1: Roční růst HDP Egypta (1992–2012)
Figure 1: Annual growth of the Egyptian GDP (1992–2012)
Source: www.tradingeconomics.com / Central Bank of Egypt

V 90. letech se navíc země potýkala s nárůstem politického extremismu, který vycházel z islamistických řad. Přestože islamistický aktivismus nebyl v zemi novým fenoménem a oba předchozí prezidenti se s ním střetli, během Mubárakovy vlády se vztah mezi režimem a islamisty rozvinul do otevřeného boje (Hashim 2011, 109ad.). Egypt byl svědkem nejenom množství (ne)úspěšných atentátů na veřejné činitele a jiné další významné osobnosti (viz pokus o atentát na nositele Nobelovy ceny za literaturu Nagíba Mahfúze), ale zároveň i teroristických útoků na turistické cíle (viz útok v Luxoru v r. 1997). Režim odpověděl pomocí rozsáhlých represivních opatření, která však zasáhla i širší politickou opozici. Právě na pozadí konfrontace režimu a militantních islamistů se pak plně rozvinul bezpečnostní aparát, jemuž byla dána „volná ruka“ k potlačení nejenom terorismu, ale i politického disentu (Hashim 2011, 110). Islamisté nakonec pod tlakem protiteroristických opatření ustoupili a v roce 1997, resp. 1999 oficiálně rezignovali na použití násilí proti režimu (Hashim 2011, 111).

Na konci 90. let se tak naskytl jedinečná příležitost pro započetí politické reformace země (Hibbard a Layton 2011, 202ad.). Vládnoucí garnitura ovšem zvolila opačný směr. Opatření přijatá v 90. letech byla institucionalizována a dále prohloubena. Bezpečnostní aparát doznal další expanze. Mučení a vynucené výpovědi se staly běžným nástrojem k eliminaci protirežimních stoupenců. Stát posílil svůj monopol na distribuci informací. Pravidelně intervenoval v médiích, profesních syndikátech a dalších elementech občanské společnosti. Přestože se navenek prezentoval jako garant politické a ekonomické stability země, skutečnost byla jiná (srov. Solava 2011, 1350). Taktika ignorování závažných strukturálních problémů, umlčování kritických hlasů re-

presivními opatřeními a absencí perspektivy pro dorůstající mladou post-Mubárakovu generaci nakonec selhala. Režim ztratil během poslední dekády zbytky legitimacy a tento vývoj pak kulminoval na počátku roku 2011 ve svržení jeho vůdce – Husní Mubáraka a jeho nejbližšího mocenského okolí.⁶

3. Prameny občanské nespokojenosti

Volání protestujících Egyptanů na počátku roku 2011 zcela jasně odkazovalo na rozsah zanedbání správy a odkládání řešení strukturálních problémů země. Velmi zjednodušeně řečeno protestující volali „po chlebu, svobodě a sociální spravedlnosti“ (Solava 2011, 1348). V konkrétní rovině se pak jednalo o snížení míry chudoby a nezaměstnanosti, ukončení výjimečného stavu, respektování občanských a politických práv, omezení počtu prezidentských období či změnu ústavy. Podle těchto požadavků je možné zpětně rekonstruovat jednotlivé prameny občanské nespokojenosti, a to ve dvou hlavních sférách – v oblasti týkající se životní úrovně a sociální jistoty; a v otázkách souvisejících s politickou nesvobodou a s absencí základních práv a svobod (srov. Kandeel 2011, 39).

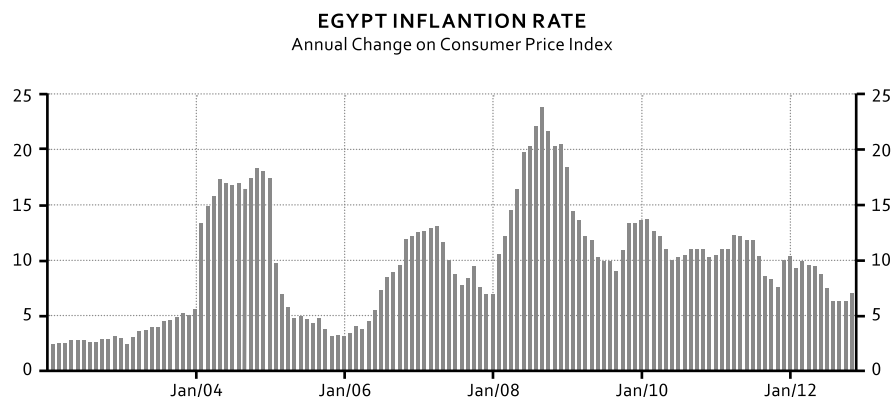
3.1. Ekonomická nejistota

3.1.1. Sociální nůžky

Mezi protestujícími Egyptany hlasitě rezonovala zejména otázka sociální spravedlnosti a s ní spojené chudoby. Navzdory pozitivním makroekonomickým ukazatelům (např. dobrý hospodářský růst, snížení oficiální nezaměstnanosti), kterých Egypt dosáhl za posledních dvacet let, pouze minimální část obyvatel pocítila změny k lepšímu (Kandeel 2011, 37). Spíše naopak. Životní úroveň většiny populace se propadla. Navýšilo se procento Egyptanů žijících pod hranicí chudoby.⁷ Rostoucí počet obyvatel přišel o přístup k finančně dostupné zdravotní péči (Hashim 2011, 113; Solava 2011, 1349). Na základě devalvace egyptské libry se navýšil růst inflace (viz graf č. 2). V praxi to pak znamenalo zvýšení cen spotřebního zboží a služeb, které zasáhlo opět zejména chudší vrstvu lidí (Kandeel 2011, 41).

6) Označit události z počátku roku 2011 za svržení režimu by bylo zavádějící vzhledem k tomu, že k faktickému svržení režimu nedošlo – většina struktur fungování včetně jednotlivých postav z éry ex-prezidenta Husní Mubáraka nadále setrvala na svých místech, či dokonce povýšila.

7) Podle hodnocení OSN se procento obyvatel žijících pod hranicí chudoby od nástupu Husní Mubáraka více než zdvojnásobilo. K roku 2009 v Egyptě žila pětina obyvatel za méně než 2 USD denně. Odhadem čtyři miliony Egyptanů pak musí vyjít s méně než jedním dolarem na den (EHDR 2010, 249). Přitom je nutné si uvědomit, že toto statistické zachycení fenoménu chudoby nezahrnuje obyvatele, kteří balancují pouze nepatrný kousek nad stanovenou hranicí chudoby (Kandeel 2011, 39).

Graf č. 2: Egyptská inflační míra 2002–2012

Figure 2: The Egyptian inflation rate 2002–2012

Source: www.tradingeconomics.com / Central Agency for Public Mobilization & Statistics

Z pozitivního hospodářského růstu se těšil pouze zlomek politické a obchodní elity. V posledních dvaceti letech se zásadně prohloubila bezprecedentní polarizace mezi bohatými Egyptany a jejich extrémně chudými protějšky, přičemž se zároveň výrazně zmenšila střední třída (Kandeel 2011, 39ad.; Hashim 2011, 113). Vizualním indikátorem rozšiřující se chudoby, která nabrala na rychlosti zejména v poslední dekádě, se stala ilegální sídliště v okolí velkých aglomerací (srov. Lesch 2011, 42). Podle Solavy (2011, 1349) v těchto slumech (arabsky *ašwa'jjat*) bez pitné vody, kanalizace a další základní infrastruktury žije odhadem mezi 5,7 až 21 miliony obyvatel.⁸ Oproti tomu dokladem rostoucí socioekonomické segregace mezi chudými Egyptany a mikrosvětem obchodní a politické elity země se staly tzv. gated communities⁹ (Hashim 2011, 113; Lesch 2011, 142). Gated communities se objevily v podobě luxusních přímořských resortů (např. středomořská Marina), přepychových vilových čtvrtí (např. Palm Hills ne-

8) Mezi nejznámější káhirské slumy patří Manšiját Násir, které se stalo známé jako Město odpadků (Garbage City) a to díky chudým koptům žijícím v Moqattam – jedna z částí Manšiját Násir. Tito lidé (arabsky *zabálín*) se živi sběrem odpadků po celé Káhiře, který nakonec sváží do Moqattam, kde při třídění odpadků hledají věci, které by mohli prodat dále. V celém slumu, který se nachází nedaleko od historického centra Káhiry, žije odhadem mezi 600 tisíci a milionem lidí (viz Collet nedatováno).

9) Jedná se o prostory ohraničené od okolí zdí, jejichž vstupy jsou kontrolovány ochranou. Přístup do těchto prostor je pak ve většině případů striktně omezen pro rezidenty a jejich návštěvy. Příslušníci „nižší sociální třídy“ nejsou vítáni (viz Abdelhamid nedatováno, 2 a 3).

daleko Káhiry) či golfových klubů, jejichž výhod mohla využívat pouze nejbohatší vrstva obyvatel (Salama 2007).¹⁰

3.1.2. Endemická korupce

Gated communities se také staly dokladem rozsáhlých korupčních aktivit nejvyšších představitelů země. V mnohých případech byly státní pozemky prodány hluboko pod tržní cenou developerům, kteří měli přímé vazby na politický establishment, aby posléze mohly být prodány dál s několikanásobně vyšším ziskem.¹¹ Navíc nerovnoměrný urbanistický rozvoj a upřednostňování výstavby luxusních sídel ovlivnilo navýšení cen na trhu s nemovitostmi. Tudíž dosažitelnost koupě či pronájmu i menších bytových jednotek se stala při stagnujícím růstu platů pro stále více Egyptanů nedostupnou záležitostí (srov. Wright 2008).

Korupce vysokých představitelů státu a obchodní elity nabyla v poslední dekádě bezprecedentních rozměrů a stala se předmětem narůstající kritiky. Tento trend dále posílil nedůvěru občanů ve stát a jeho představitele. Nejenom, že režim vedl ambivalentní ekonomickou politiku (např. nerovné daňové podmínky, diskutabilní privatizační kroky), která hovořila ve prospěch velkých magnátů, navíc se objevil trend politizace obchodní elity země (Solava 2011, 1349ad.).

V roce 2004 se uskutečnila výrazná reorganizace vládního kabinetu. Mezi nově jmenovanými ministry se objevilo množství obchodních magnátů země. Tímto způsobem se stal například významný hoteliér Ahmad al-Maghrabí ministrem pro bydlení, finančník a obchodník v automobilovém průmyslu Muhammad Mansúr ministrem dopravy, největší producent bavlny v zemi Amín Abaza ministrem zemědělství, hoteliér Zuhajr Garan ministrem turismu či majitel soukromé nemocnice Hátim al-Gabalí minis-

10) Jenom na předměstí Káhiry a v jejím bezprostředním okolí za posledních dvacet let vyrostlo více než sto takových komplexů (viz Yousry nedatováno, 1).

11) Ilustrativním příkladem je postava bývalého ministra pro bydlení a urbanistický rozvoj Ahmada al-Maghrabího. V květnu 2011 byl odsouzen za zpronevěru veřejných financí k pěti letům odnětí svobody. Avšak byl záhy zproštěn viny. V současnosti čelí dalšímu obvinění za zpronevěru při prodeji státních pozemků. Mimo jiné se obvinění vztahují na prodej pozemků pod tržní cenou, které byly následně prodány dále společnosti Palm Hills, ve které al-Maghrabí figuruje jako člen vedení. Viz AL-MASRY AL-YOUM (2012): Court Adjourns Trial of Former Housing Minister and Businessman (<http://www.egyptindependent.com/news/court-adjourns-trial-former-housing-minister-and-businessman>, 17. 7. 2012); také na: Al Jazeera (2011): Egypt Court Acquits Three Mubarak Ministers, (<http://www.aljazeera.com/news/africa/2011/07/201175111239347361.html>, 17. 7. 2012).

trem zdravotnictví (Lesch 2011, 39).¹² Vedle absence vyvození důsledků a odpovědnosti za přijetí politických rozhodnutí se příznačným rysem tohoto období stal prodej značného objemu veřejného majetku s cílem navýšení vlastních zisků (Lesch 2011, 40; Solava 2011, 1349ad.). Kroky a rozhodnutí vládnoucí garnitury, které úzce souvisely s posílením vlastního kapitálu, se neobešly bez hlubokých dopadů na egyptskou společnost. V kombinaci s přehlížením zásadních problémů se tak režimu podařilo postupně popudit proti sobě širší vrstvy obyvatel.

3.1.3. Felláhové bez budoucnosti

V rámci neoliberálních reforem se vedení země zavázalo k prosazení rozsáhlé privatizace státního majetku. V roce 1992 tak egyptská vláda přijala zákon (v platnosti od r. 1997), který anuloval principy Násirovy agrární reformy.¹³ V praxi to znamenalo, že farmáři, kteří měli pozemek pronajatý, a jehož pronájem měl zákonem garantovaný trvalý status (tedy dědil se z generace na generaci), změnou zákona přišli o veškerá práva. Majitelé pozemků mohli po této legislativní změně získat půdu zpět a navíc uvalit tržní (tzn. jakoukoli) výši nájemného (Lesch 2011, 37; Bush 2007, 1605). Stanovení vysokého nájemného ze strany majitele často doprovázelo uzavření krátkodobých nájemních smluv, které snížily ochotu drobných nájemníků investovat do obhospodařování polí. V některých případech došlo na násilné vystěhování nájemníků bez nároků na kompenzaci (Bush 2007, 1606).¹⁴ Nakonec, aby rodiny rolníků přežily, uchýlily se k práci na velkostatkách s denně vyplácenou mzdou (Lesch 2011, 37).

Liberalizace v oblasti zemědělství tak zasáhla okolo milionu rolníků, kteří ztratili jistotu obživy. Pokud však tyto rodiny započteme, pak se jednalo až o 10 % obyvatel, kteří byly negativně postiženy touto legislativní změnou (Bush 2007, 1606). Jak

12) Vývoj byl navíc podtržen vytvořením absolutní klientelistické sítě na základě příbuzenských či obchodních vztahů. Tento aspekt ilustruje trio ministrů: al-Maghrabí, Gara-na a Mansúr. Al-Maghrabí je bratrance obou zmíněných mužů, zároveň jeden z jeho bratranců, Mansúr, byl také jeho obchodním partnerem (Lesch 2011, 40).

13) Cílem Násirovy agrární reformy bylo nejenom přerozdělení půdy mezi méně majetné, ale zároveň zlomení ekonomické moci velkostatkářů. V rámci reformy pozemky větší jak 200 feddánů (84 ha) zanikly – byly znárodněny. Násirovy agrární reformy tak redistribovaly mezi felláhy (drobné zemědělce) 12 % celkové zemědělské půdy. Reforma navíc garantovala široké záruky pro nájemníky. Poprvé tak felláhové získali nájemní smlouvu s danou cenou nájmu a zárukou dědičnosti nájemní smlouvy (viz Bush 2007, 1601ad.).

14) Další ranou se pak pro drobné rolníky stalo ukončení státního dotování hnojiv. Toto rozhodnutí bylo opět v souladu se SAPs a snahou omezit státní intervence v národním hospodářství. Množství rolníků si vzalo půjčku, ale posléze nedokázalo úvěr splatit. Banka tak zabavila jejich majetek a farmáři se ocitli ve vězení (viz Lesch 2011, 37).

poukazuje Lesch (2011, 38), následkem této reformy se na venkově zvýšilo procento pracujících dětí a zároveň snížil počet zapsaných dětí do první třídy. Navíc na základě denně vyplácené mzdy rodiny zemědělců ztratily ekonomickou jistotu a staly se zcela závislé na velkostatkáři (Bush 2007, 1600, 1606).

3.1.4. Dělnická třída

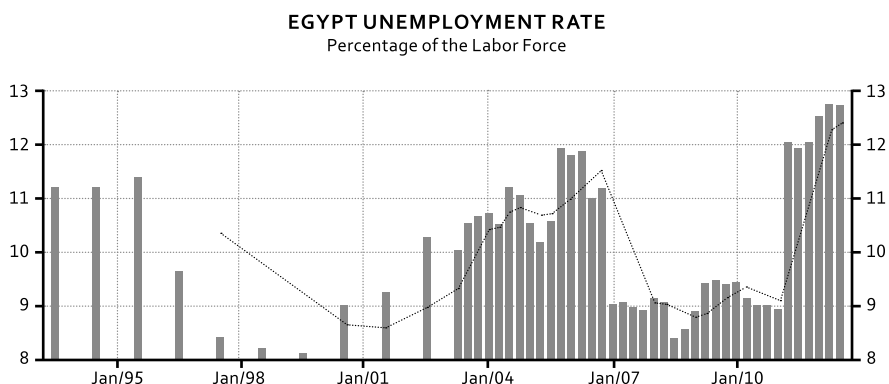
Další skupinou obyvatel zasaženou negativními dopady privatizace a neochotou režimu řešit dlouhodobé problémy představovala dělnická vrstva. Vlnu privatizace státních firem provázelo nejenom masivní propouštění, ale i kontroverzní změna zákoníku práce (v roce 2003), která zřetelně stranila zaměstnavatelům. Stát naprosto selhal v regulaci a garanci pracovních podmínek, které by zohledňovaly práva zaměstnanců. Egyptský režim ignoroval požadavky na navýšení hodnoty minimální mzdy, která zůstala zmrážená na měsíční hodnotě 35 LE z roku 1984 (v roce 2011 ekvivalent 6 USD). Upravený zákoník neposkytl žádné záruky ve věci délky pracovní smlouvy, výše platu, počtu pracovních hodin, příplatků za přesčasy, nároku na dovolenou či přestávek na jídlo. Navíc umožnil zaměstnavatelům dát pracovníkům výpověď na místě bez udání důvodu a vyplacení náhrady (Lesch 2011, 37). Tyto legislativní kroky posílily postavení zaměstnavatelů a zároveň s sebou přinesly nejistotu výdělku a obavy ze ztráty práce na straně zaměstnanců.

Na rozdíl od felláhů byla dělnická vrstva daleko hlasitější ve vyjádření nespokojenosti nad tímto vývojem. Protestní aktivita dělníků se výrazně projevila již v roce 2004. Dali najevo nesouhlas s další vlnou privatizace a tím i hrozby ztráty zaměstnání. Nespokojenost s ekonomickou politikou země se projevila ve výrazném nárůstu stávek a protestů (Hibbard a Layton 2011, 206). Mezi lety 2004 až 2010 se tak více jak dva miliony dělníků zúčastnilo organizovaných protestů ve více jak třech tisících továrnách nebo dokonce před budovou dolní komory egyptského parlamentu (Lesch 2011, 45). V roce 2010 bylo zaznamenáno na 300 stávek a dělnických protestů (Hibbard a Layton 2011, 206).

3.1.5. Mladá generace bez perspektivy

Mubarakův režim selhal také v poskytnutí zázemí pro početnou mladou generaci. Nedokázal zajistit dostatečný počet pracovních míst a s tím spojené socioekonomické jistoty. Při zpětném ohlednutí je potřeba si uvědomit, že to byla právě tato skupina obyvatel – tedy mladá, vzdělaná a nezaměstnaná generace – která se stala hybnou silou egyptského povstání.

Přestože v makroekonomickém měřítku se míra nezaměstnanosti držela pod 12% hranicí (viz graf č. 3), tyto hodnoty pramálo vypovídaly o skutečné situaci mezi mladou generací Egyptčanů.

Graf č. 3: Egyptská míra nezaměstnanosti mezi lety 1993 a začátkem 2012
Figure 3: The Egyptian unemployment rate between 1993 and beginning 2012
 Source: www.tradingeconomics.com / Central Agency for Public Mobilization & Statistics

Rychlý nárůst obyvatel, jenž se za posledních třicet let zdvojnásobil (v roce 1980 – cca 40 milionů; v roce 2012 – 80 milionů), s sebou přinesl zásadní růst počtu mladého obyvatelstva (polovina obyvatel je mladších 25 let). Tento trend se pak nevyhnutelně odrazil i na pracovním trhu, který nebyl schopný absorbovat takový objem žadatelů o práci (Roudi-Fahimi et al. 2011).

Navíc se ukázalo, že vysokoškolské vzdělání nezvyšuje šance na pracovní uplatnění. Podle EHDR (2010, 50) je příčinou nedostatečné a nekvalitní vzdělání. Navzdory růstu počtu zapsaných dětí do prvního a druhého stupně vzdělání, žádaný efekt v podobě vyšší zaměstnanosti a platů mladé generace se nedostavil. Na vině jsou nejenom zastaralé metody a obsah výuky, ale i absence důrazu na kritické myšlení (Roudi-Fahimi et al. 2011). Přestože egyptská vláda v posledních dvou dekadách vyčlenila na vzdělání okolo 5 % HDP (srovnatelné s evropskými státy), na kvalitě vzdělání se to příliš neprojevovalo. A to zejména na základě neefektivního rozdělení zdrojů – na jednoho učitele připadá minimálně jeden administrativní pracovník (Solava 2011, 1356).

S nezaměstnaností mezi mladou generací se pojí další socioekonomické problémy, kterým mladí Egypťané museli a stále musí čelit. V konzervativní společnosti, ve které je nemyslitelné, aby svobodní lidé žili mimo byt rodičů, je prakticky jedinou cestou osamostatnění se uzavření sňatku. To však vyžaduje dostatek finančních prostředků, které nejsou s ohledem na míru nezaměstnanosti lehce dosažitelné. Z tohoto důvodu množství mladých lidí sňatek z ekonomických důvodů odkládá a jejich nespokojenost s nemožností naplnění pracovních a rodinných plánů roste (Roudi-Fahimi et al. 2011).

3.2. Politická nesvoboda

3.2.1. Výjimečný stav a bezpečnostní aparát

Efektivním nástrojem k potlačení kritických a nespokojených hlasů obyvatel Egypta se stal výjimečný stav uvedený v platnost po atentátu na Sádáta. Navzdory pomnutí bezprostředního nebezpečí výjimečný stav nebyl zrušen a zůstal v platnosti po celou dobu Mubáarakovy vlády. Výjimečného stavu bylo použito jako prostředku k likvidaci nepohodlných skupin a jednotlivců (Hibbard a Layton 2011, 201). Sloužilo tak jako nástroj pro neustálou konsolidaci moci režimu. Umožnilo bezprostřední kontrolu pohybu a jednání nepohodlných osob, prohledávání objektů bez soudního příkazu, odposlech hovorů, předvolání civilistů před vojenské soudy bez práva na odvolání, uvalení administrativní vazby, cenzuru médií či zákaz shromažďování více jak pěti lidí (Lesch 2011, 36).

Při prosazování výše zmíněných principů výjimečného stavu se režim opíral o rozsáhlý bezpečnostní aparát. Souběžně s postupnou ztrátou legitimacy vládnoucího establishmentu se navyšovala jeho závislost na represivním aparátu (Solava 2011, 1349; Lesch 2011, 36). Ilustrujícím dokladem tohoto trendu byla činnost policie. Množství policejních stanic užívalo značně autonomního postavení. Absence odpovědnosti a hrozby trestu pak v mnohých případech vedlo k „zvrácené“ náplni její práce. Místo zajištění všeobecné bezpečnosti obyvatel se část policie angažovala ve vymáhání výpalného za poskytnutí ochrany, mučení zadržovaných či požadování úplatků za běžné administrativní úkony, vynucování svědectví či rekrutování informátorů¹⁵ (Hibbard a Layton 2011, 205; Lesch 2011, 36).¹⁶

Brutalita bezpečnostních složek (nejenom policie) byla natolik rozšířená, že i režimem dosazená Národní komise pro lidská práva ve své první výroční zprávě (v roce 2004) vyjádřila znepokojení nad 74 případy mučení vyslýchaných a 34 případy úmrtí v policejní či DSSI¹⁷ vazbě. Zjištění této komise ovšem poukázalo pouze na zlomek případů. Ve skutečnosti drastické metody mučení a následná úmrtí za zdm bezpečnostních institucí představovaly zcela rutinní záležitost (Solava 2011, 1362). Oběťmi represivního

15) Ministerstvo vnitra mělo zaměstnávat ke konci Mubáarakovy éry až 1, 5 milionů lidí jako informátorů ke kontrole opozice a monitoringu protirežimních aktivistů (Hibbard a Layton 2011, 204).

16) Autoři Hibbard a Layton (2011, 205) hovoří dokonce o napojení policie na organizovaný zločin a „outsourcingu násilí“. Policisté měli spolupracovat se zločinci, kteří odváděli „špinavou práci“. Tito lidé (ar. baltagíja) měli být zodpovědní za narušování veřejného pořádku, vyhrožování nepohodlným osobám či fyzická napadení. Baltagíja se zapojili i do potlačení demonstrací během egyptského povstání (zejména v rámci tzv. bitvy velbloudů).

17) Ředitelství pro vyšetřování státní bezpečnosti (DSSI) představovalo hlavní orgán zodpovědný za potlačování opozice (viz Hashim 2011, 111).

aparátu nebyli pouze opoziční a protirežimní aktivisté (viz např. stoupecí ilegální organizace Muslimského bratrstva; stoupecí společenského hnutí Kifája), ale také běžní občané bez přímého napojení na protirežimní aktivity.

Úloha bezpečnostních orgánů se zakládala spíše na ochraně režimu a jeho představitelů před nespokojenými obyvateli. Tento aspekt se plně projevil při snaze potlačit povstání v lednu a únoru 2011 a to pomocí policejních a pořádkových sil. Je celkem symbolické, že hlavní část nepokojů vypukla 25. ledna, tedy na Den egyptské policie (srov. Solava 2011, 1362).

3.2.2. Společnost pod drobnohledem

Vládnoucí garnitura se také snažila upevnit svou moc skrze kontrolu společnosti, resp. prostředí, ve kterých se stalo nezbytné umlčet kritické hlasy. V případě Egypta se jednalo zejména o média, univerzity a občanskou společnost zastoupenou nevládními organizacemi. Všechny tyto sféry se Mubárakův systém snažil ovládnout, zastrážit a usměrnit, a to zejména pomocí svého represivního aparátu tak, aby nemohly podlomit mocenský monopol. Dohled nad těmito oblastmi se zdatelně prohloubil zejména během poslední dekády přijetím striktnějších (často legislativních) opatření, které dále umožnily větší dohled nad činností v těchto sférách. Přes veškerá opatření režimu však kritické hlasy dále zesílily a povědomí o sociálních a politických problémech díky těmto hlasům rostlo.¹⁸

3.2.3. Média

Množství novin a televizních kanálů bylo vlastněných státem a tudíž režim mohl přímo určovat i obsah jejich sdělení. Relativně nezávislá média (tzn. bez přímé vazby na režim) pak byla ve své činnosti výrazně omezena skrze nespočet legálních opatření, která umožňovala uvěznit „příliš zvědavé a kritické“ novináře a ukončit činnost daného periodika či televizního kanálu. Trestní čin představovalo např. slovní napadení prezidenta republiky, šíření a publikování nepravdivých zpráv či zveřejnění materiálů, který by hanil důstojnost a čest jednotlivců či pobuřoval pověst rodin (Hussein 2008).¹⁹ To vše doplnilo pronásledování a policejní kontroly investigativních novinářů, kteří se zajímali

18) Důležitou roli kritiků režimu sehrálo i prostředí kultury, které skrze romány či filmy upozornilo na opomíjené problémy egyptské společnosti (např. *bída, život ve slumech, sexuální obtěžování apod.*). Mezi nejvýznamnější zástupce se zařadil spisovatel a sloupkař Alá al-Aswání ve svém románu *Jakubínská budova, Jusuf Šáhín a Chálid Jusuf* ve filmu *To je chaos*, či Muhammad Diab ve filmu *678*. Viz Lesch (2011, 43).

19) Zpráva Freedom House (2009): *Freedom of the Press 2008 – Egypt* (http://expression.freedomhouse.org/reports/freedom_of_the_press/2008/egypt, 17. 7. 2012).

o příliš „citlivá témata“ jako korupce, policejní brutalita či kritika vládní politiky (Lesch 2011, 40).

Navzdory přísné kontrole byla úloha nezávislých médií důležitá. Podle Hussein (2008) to byl právě nezávislý tisk, který volal v poslední dekádě opatrně po reformách. Přičemž tak zaujal významnou roli vzhledem k omezenému a dále upadajícímu vlivu legální opozice. Tento vývoj doložila i snaha režimu v posledních několika letech tvrdě zakročit proti těmto médiím. Byl tak zvýšen tlak na propuštění „prostořekých“ novinářů a šéfredaktorů, uzavření množství televizních kanálů, blokování či napadení webových portálů (Stanford 2008).

3.2.4. Univerzity

Vysokoškolské prostředí vždy platilo za potenciální zdroj kritiky a tím i ohrožení režimu. Není proto překvapením, že bezpečnostní orgán ministerstva vnitra DSSI měl zajištěno právo výrazně intervenovat na půdě vysokých škol. Do jeho kompetencí spadalo např. schvalování jmenování představitelů univerzit a vědeckých pracovníků, možnost zásahu do obsahu výzkumu či výběru výukových materiálů. Nadto agenti DSSI měli garantován přístup na univerzitní kampusy a monitorovali aktivity jednotlivých studentů. Následně zadržovali a vyslyšali „problémové“ protirežimně naladěné studenty (Lesch 2011, 40).

Proti přítomnosti agentů DSSI na půdě univerzit s požadavkem dodržení akademické svobody a nezávislosti vystoupilo Hnutí 9. Března.²⁰ To se v pravidelných ročních demonstracích snažilo na tento problém upozornit (Lesch 2011, 43). Nakonec se přítomnost DSSI na univerzitní půdě dokonce stala předmětem právního sporu. V říjnu 2010, v předvečer povstání, egyptský Nejvyšší správní soud svým rozhodnutím zakázal setrvávání agentů DSSI uvnitř univerzitních kampusů. Odpovědí však bylo další represivní opatření – tentokrát znemožnění kandidatury protirežimních studentů ve volbách do studentských unií (Lesch 2011, 40).

3.2.5. Nevládní organizace (NGOs)

Omezení panující v oblasti svobody slova, názoru, shromažďování či politické aktivity, která byla zavedena po revoluci v roce 1952 a dále pak prohlubována, nevyhnutelně zasáhla i možnosti a působení „třetího sektoru“ egyptské společnosti. Podle zákona z roku 1964 všechny nevládní organizace podléhaly přímé kontrole vlády, resp. jejího byrokratického aparátu. Tudíž vládnoucí režim mohl kontrolovat a zároveň určovat hranice a obsah činnosti NGOs. V tomto ohledu poznamenává zpráva Human Rights Watch

20) *Jméno hnutí obsahuje symbolické sdělení. Odkazuje na historickou událost, která se odehrála 9. března 1932. Tehdy rezignoval rektor dnešní Káhírské univerzity v reakci na protesty, které iniciovalo rozhodnutí o odvolání děkana Filozofické fakulty, intelektuála Tahá Husajna* (viz Lesch 2011, 43).

(2005, 7), že pokud nevládní organizace chtěla být úspěšnou, musela mít „dobré“ vztahy s byrokratickým aparátem a jeho jednotlivými pracovníky.

V roce 2002 byl přijat zákon regulující činnost občanské společnosti, který dále přitvrdil v kontrole režimu nad tímto prostorem. Podle nového zákona vládní úředníci schvalovali prakticky veškeré záležitosti nutné k běžné činnosti NGOs (např. schvalování interních směrnic, personálního obsazení, rozpočtu, donorů). Ministerští úředníci měli právo kdykoliv nevládní organizaci nechat uzavřít, nahradit členy výkonné rady či přesunout finanční zdroje z jedné struktury do druhé (Lesch 2011, 37). Navíc umožňoval uvěznit pracovníky organizace, pokud by svou prací ohrozili „národní jednotu“ (Keillor 2010). Široké možnosti intervencí do činnosti nevládních institucí, striktní tresty a vágně definované prohršky pak umožnily režimu omezit či alespoň znepříjemnit činnost egyptských nevládních organizací. Zákonu padlo za oběť množství nevládních organizací a jejich představitelů (McGann 2008). Mezi jinými také Sa'ddín Ibráhím, čelný kritik režimu a představitel nevládního centra Ibn Chaldúna pro rozvojové studie, který byl v nepřítomnosti odsouzen k třem letům odnětí svobody za poškození pověsti Egypta ve svých prohlášeních a veřejných zprávách.²¹

3.2.6. „Džumlukija“²²

Odmítání politického pluralismu, manipulace průběhu voleb a rostoucí centralizace moci Mubárakova okruhu se odrazily na nespokojenosti Egyptanů. Avšak silným impulsem pro vyjádření nesouhlasu se stávající politickou scénou se stal mocenský nástup Gamala, syna Husní Mubáraka, který se postupně vypracoval (s pomocí otce) na jednu z vedoucích pozic v rámci vládní Národně-demokratické strany (NDP) (srov. Solava 2011, 1363).

Gamalova hvězda začala strmě stoupat po jeho návratu z Velké Británie v roce 2000. Rychle se integroval do vedoucích struktur NDP. Navíc s sebou přinesl mladou generaci, která se rekrutovala zejména z egyptské obchodní vrstvy (viz ocelářský magnát Ahmad 'Azz). Již v roce 2004 se podařilo prosadit zásadní obměnu ministerských pozic, ve kterých byla nahrazena stará garda mladší generací blízkou právě Gamalovi (Lesch 2011, 39). Stále viditelnější Gamalovy politické aktivity a zároveň odmítnutí jeho otce jmenovat vice-prezidenta²³ posílilo nejenom obavy, ale i odpor množství

Egyptanů, že otec chce předat vládu synovi (Hashim 2011, 113). V negativním hodnocení Gamala Mubáraka se odrazily i dopady jím propagované neoliberální politiky, jejímž projevem se stala inflace a rostoucí náklady na živobytí (Solava 2011, 1363). V tomto ohledu obava z přechodu na *džumlukiji* bezesporu hrála jistou roli v mobilizaci obyvatel proti režimu (The Strategic Survey 2011, 62).

4. Mobilizace egyptské společnosti

Faktorů, které urychlily přerod nahromaděné egyptské frustrace do otevřeného povstání, je možné identifikovat velké množství. Přesto lze vyzdvihnout několik zcela zásadních, které měly podstatný vliv na mobilizaci obyvatel proti režimu a sehrály tak roli důležitých katalyzátorů.

4.1. Technologický pokrok a „Kullná Chálid Sa'ída“

Rozvoj moderních komunikačních technologií zásadně ovlivnilo možnost otevřeně kritizovat poměry v Egyptě. Technologická inovace a její zpřístupnění širším masám lidí vytvořilo prostor, který bylo pro režim velmi nespokojenosti Egyptanů. Avšak silným impulsem pro vyjádření nesouhlasu se stávající politickou scénou se stal mocenský nástup Gamala, syna Husní Mubáraka, který se postupně vypracoval (s pomocí otce) na jednu z vedoucích pozic v rámci vládní Národně-demokratické strany (NDP) (srov. Solava 2011, 1363). Stále viditelnější Gamalovy politické aktivity a zároveň odmítnutí jeho otce jmenovat vice-prezidenta²³ posílilo nejenom obavy, ale i odpor množství

V červnu 2010 byl Sa'íd, který se mimo jiné angažoval v kritice korupce veřejných činitelů, napaden dvěma policisty a v postranní alexandrijské uličce brutálně zmlácen a usmrčen. Jeho mrtvé tělo vyfotografovali jeho známí a umístili na sociální síť. Oficiální zpráva o „pravé“ příčině smrti (udušení se na následky spolknutí balíčku marihuany) nebyla veřejností přijata. Naopak egyptskou veřejnost konfrontovanou se snímky ze sociálních sítí událost pobouřila. Chálid Sa'íd se stal symbolem. Bezprostřední vizuální ukáзка policejní brutality mobilizovala značné množství mladých Egyptanů, kteří se otevřeně identifikovali se Sa'idovým osudem. Na Facebooku byla vytvořena profilová stránka „Kullná Chálid Sa'íd“ („Všichni jsme Chálid Sa'íd“), která nejenom, že během půl roku získala přes milión virtuálních stoupců, ale také sehrála významnou roli v organizaci protestů a demonstrací v lednu a únoru 2011 (srov. Hibbard a Layton 2011, 206ad.; Lesch 2011, 45ad.).

21) Al Jazeera (2008): *Exiled Egyptian Activist Sentenced* (<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2008/08/20088211650154352.html>, 13. 7. 2012).

22) Termín „džumlukija“ je kombinací dvou arabských výrazů: *džumhúrija* (republika) a *mamlaka* (království). Naráží tak na dědičnou linii vladařů, která je tradičně zakotvena v instituci království.

23) Husní Mubárak po celou dobu výkonu prezidentského úřadu na rozdíl od svých předchůdců nejmenoval vice-prezidenta, který by ho v případě nenažádě situace mohl nahra-

dit. Odmítání jmenovat vice-prezidenta bylo vysvětlováno snahou Husní Mubáraka předat moc jeho synovi. Husní Mubárak nakonec jmenoval vice-prezidenta až v průběhu demonstrací na začátku roku 2011. Stal se jím Umar Sulajmán.

4.2. Společenská hnutí

V posledních několika letech se v Egyptě zformovalo několik výrazných hnutí, která ve většině případů spojoval požadavek po politických a ekonomických reformách. Díky tomu, že se tato hnutí organizovala jako hnutí společenská, nemohla být omezena či potlačena jako formalizované NGOs nebo politické strany. Další výhodou bylo využívání sociálních sítí k organizaci, výměně informací a plánování dalších aktivit. Takto se postupně etablovala např. výrazná Kifája²⁴ či doposud vlivné Hnutí 6. dubna (*Harakat sitta abril*). Tato volně organizovaná hnutí bez pevně dané hierarchie se často soustředila na „citlivá“ témata policejní brutality, mučení, korupce apod. a skrze virtuální prostor tyto náměty dále diskutovala a přispívala tak ke zvýšení všeobecné povědomosti o těchto aspektech Mubárakova režimu (Lesch 2011, 45).

4.3. Muhammad al-Baráda'j

Děni v roce 2010 poznamenalo několik událostí, které v kombinaci s výše jmenovanými faktory urychlily již započatý proces vedoucí k otevřenému povstání. Mezi těmito událostmi měl bezesporu důležitou roli návrat nositele Nobelovy ceny a bývalého šéfa Mezinárodní energetické agentury (IEA), Muhammada al-Baráda'j, do vlasti v únoru 2010. Ještě před návratem al-Baráda'j předeslal záměr kandidovat na egyptského prezidenta v plánovaných volbách v roce 2011. Množství mladých aktivistů se k němu záhy připojilo (srov. Lesch 2011, 45). Spojenými silami založili Národní asociaci pro změnu, která se stala platformou pro diskusi o potřebných politických reformách s cílem demokratizovat zemi. Jednalo se tak o další hnutí, které požadovalo zásadní reformy a tím i nepřímo kritizovalo stávající stav v zemi a její vedení.

4.4. Zmanipulované volby

Parlamentní volby, které proběhly na podzim 2010, „pohřbily“ poslední zbytky naděje na možnou postupnou politickou reformaci země. Po preventivních policejních zátažích na kandidáty opozice, manipulacích s volebními lístky a bráněním ve volbě nepohodlným osobám, se část opozice (Muslimské bratrstvo, al-Wafd) rozhodla bojkotovat druhé kolo voleb. Volby nakonec vyhrála vládní strana se ziskem 97 % křesel. Bezprecedentní počet křesel získaných NDP a úspěch Gamalova stranického křídla představovaly pověstnou „poslední kapku“ (Hibbard a Layton 2011, 208). Současně se ke konci roku markantně zvýšila inflační míra a tudíž i cena základních potravin (Lesch 2011,

24) Hnutí Kifája („Dost“) bylo založeno intelektuály a politickými aktivisty v roce 2004. Soustředilo se zejména na diskusi o korupci, výjimečném stavu či dynastickém předání moci. Postupně získalo množství příznivců napříč politickým spektrem. Jeho vliv kulminoval během parlamentních a prezidentských voleb v roce 2005. Pak ovšem vnitřní ne-shody a napětí oslabilo efektivitu hnutí v setrvání v dalších protestech.

46). Tento vývoj spojený s manipulací voleb a seznamem korupčních skandálů elity země představil zásadní kombinaci, která pouze čekala na vhodný moment k tomu, aby mohla plně explodovat. Tím impulsem se ukázal být pád Ben 'Alího režimu v Tunisku.

5. Závěrem

Egypt v předvečer povstání je možné hodnotit jako zemi, ve které její obyvatelé ztratili víru ve stát. Jako zemi, ve které byla povolena nulová politická soutěž a ve které legální opozice hrála pouze omezenou roli. Jako zemi, jejíž ekonomický potenciál nebyl a ani nemohl být plně rozvinut, protože navzdory hospodářskému růstu během posledních let byla většina výnosů distribuována mezi úzkou skupinu obchodních oligarchů napojených na nejvyšší politické kruhy. A především jako zemi obývanou lidmi, kteří čekali na vhodný impuls, aby konečně řekli „dost“.

Egyptské povstání je nutné hodnotit jako multikauzální fenomén, přičemž platí, že není možné určit jeho hlavní příčinu. Jak bylo výše ukázáno, povstání Egyptanů proti vládnoucímu establishmentu Husního Mubáraka bylo motivováno množstvím velmi různorodých důvodů. Zjednodušeně je možné rozdělit kořeny egyptské nespokojenosti do dvou hlavních kategorií – ekonomické a politické. Nespokojenost obyvatel pramenící ze špatné ekonomické situace či z absence politických práv nepředstavovala žádnou novinku. Již delší dobu se vedení země se střídavě potýkalo s ekonomickými i politickými požadavky obyvatel, na které reagovalo ovšem pouze „kosmetickými“ politickými kroky. Na počátku roku 2011 a to na pozadí událostí v Tunisku se však poprvé efektivně propojily oba hlavní prameny nespokojenosti a frustrace Egyptanů a tím i jejich stoupenců do jednoho tábora. Přestože na začátku demonstrací vyšli lidé do ulic s rozličnými požadavky, během dalších dnů se jejich hlasy spojily do jednotného a velmi jasného svolání: *aš-ša'ab juríd isqát an-nizám* – lid požaduje svržení režimu.

Použité zdroje

Literatura

ABDELHAMID, Hatem Touman (nedatováno): *Gated Communities: Physical Construction or Social Destruction* (<http://aesop2005.scix.net/data/papers/att/177.fullTextPrint.pdf>, 13. 7. 2012).

BUSH, Ray (2007): *Politics, Power and Poverty. Twenty Years of Agricultural Reform and Market Liberalisation in Egypt*. *Third World Quarterly*, roč. 28, č. 8, s. 1599–1615.

COLLET, Michel (nedatováno): *Manshiet Nasser. The Secret Shame of Cairo's Mega Slum* (<http://www.environmentalgraffiti.com/news-nanshiet-nasser-cairos-slum-city>, 17. 7. 2012).

HASHIM, Ahmed (2011): *The Egyptian Military, Part Two. From Mubarak Onward*. *Middle East Policy*, roč. 18, č. 4, s. 106–128.

HIBBARD, Scott a LAYTON, Azza Salama (2010): *The Origins and Future of Egypt's Revolt*. *Journal of Islamic Law and Culture*, roč. 12, č. 3, s. 197–214.

HUSSEIN, Amira Abdel Fattah (2008): *Press Freedom in Egypt*. M. A. Thesis at the American University in Cairo (<http://www.anhri.net/en/reports/pressfreedom/03.shtml> 10. 7. 2012).

KANDEEL, Amal A. (2011): Egypt at a Crossroads. *Middle East Policy*, roč. 18, č. 2, s. 37–45.

KEILLOR, Doug (2010): *Human Rights Council Universal Periodic Review Prompts Egypt to Promise NGO Reform* (<http://hrbrief.org/2010/03/human-rights-council-universal-periodic-review-prompts-egypt-to-promise-ngo-reform/>, 14. 7. 2012).

KORANY, Bahgat (2006): Egypt's Overdue Reform. A Prototype of the Middle East Come? *Mediterranean Politics*, roč. 11, č. 1, s. 83–89.

LESCH, Ann M. (2011): Egypt's Spring: Causes of the Revolution. *Middle East Policy*, roč. 18, č. 3, s. 35–48.

McGANN, James G. (2008): Pushback against NGOs in Egypt. *The International Journal of Not-for-Profit Law*, roč. 10, č. 4.

ROUDI-FAHIMI, Farzaneh, EL FEKI, Shereen a TSAI, Tyjen (2011): *Youth Revolt in Egypt, a Country at the Turning Point* (<http://www.prb.org/Articles/2011/youth-egypt-revolt.aspx>, 9. 7. 2012).

SALAMAASALAMA (2007): Gated Communities. *AlAham Weekly Online* (<http://weekly.ahram.org.eg/2007/857/op4.htm>, 16. 7. 2012).

SOLAVA, Ibrahim (2011): A Tale of Two Egypts: Contrasting State-Reported Macro-Trends with Micro-Voices of the Poor. *Third World Quarterly*, roč. 32, č. 7, s. 1347–1368.

STANFORD, David (2008): Egypt Faces New Media Censorship. *Al Jazeera* (<http://www.aljazeera.com/fo-cus/2008/08/20088791952617974.html>, 14. 7. 2012).

The Strategic Survey (2011): *The Arab Awakening*. London: The International Institute for Strategic Studies, s. 43–94.

WRIGHT, Jonathan (2008): Cairo's Gated Compounds Show Rich-Poor Gulf (<http://www.reuters.com/article/2008/07/03/us-egypt-suburbs-idUSL2929352120080703>, 17. 7. 2012).

YOUSRY, Ahmed M. (nedatováno): *The Privatization of Urban Development in Cairo: Lessons Learned from the Development Experience of Al Rehab Gated Community* (<http://i3.makcdn.com/wp-content/blogs.dir/231013/files/2012/03/privatization-of-urban-development-ahmed-yousry.pdf>, 16. 7. 2012).

Internetové zdroje

Al Jazeera (2008): *Exiled Egyptian Activist Sentenced* (<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2008/08/20088211650154352.html>, 13. 7. 2012).

Al Jazeera (2011): *Egypt Court Acquits Three Mubarak Ministers*, (<http://www.aljazeera.com/news/africa/2011/07/201175111239347361.html>, 17. 7. 2012).

AL-MASRY AL-YOUM (2012): *Court Adjourns Trial of Former Housing Minister and Businessman* (<http://www.egyptindependent.com/news/court-adjourns-trial-former-housing-minister-and-businessman>, 17. 7. 2012).

EHDR – Egypt Human Development Report (2010): (http://hdr.undp.org/en/reports/national/arabstates/egypt/Egypt_2010_en.pdf, 17. 7. 2012).

Freedom House (2009): *Freedom of the Press 2008 – Egypt* (http://expression.freedomhouse.org/reports/freedom_of_the_press/2008/egypt, 17. 7. 2012).

Human Rights Watch (2005): *Egypt: Margins of Repression. State Limits on Nongovernmental Organization Activism* (<http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/egypt0705.pdf>, 14. 7. 2012).

Structural Adjustment Programmes (SAPs): <http://www.who.int/trade/glossary/story084/en/index.html>, 16. 7. 2012.

Trading Economics, <http://www.tradingeconomics.com>, 17. 7. 2012.

Summary

The study "Origins of the Egyptian Uprising" clearly demonstrates that there was no single cause of the 2011 popular uprising. It identifies several sources that fed the discontent of the Egyptian population. These are classified into two main categories – economic and po-

litical origins – both playing a significant role in bringing people into the streets. The high rates of unemployment among educated youth, increasing rates of inflation and poverty belonged to the main rationales identified in the economic causes of the uprising. As shown in the study, the government proved a tendency to neglect these structural economic problems and rather resorted to "cosmetic" adjustments, often in favor of the Egyptian business elite closely tied to the regime. Moreover, the close cooperation of the regime and the business tycoons was cemented by corruption. The gravity of corruption illustrates the fact that business tycoons become ministers in the respective fields of their business. Along with the requirements to change the economic policy, the demand to change the political status quo was also raised. The lack of democracy and freedom was rather a source of discontent for the Egyptian middle and upper urban class. During the last decade, there was an increase in public pressure on suspending the emergency law which was perceived as one of the regime's important tools to suppress political activists. Moreover, the plans for the dynastic power transition (from father to son), that emerged in the last couple of years, raised concerns about the future of the country.

All these developments, which were underlined by continuous slump of the living standards of the majority of Egyptians vis-à-vis the rich privileged elite, led over the past decade to a significant increase of particular expressions of discontent with the Egyptian government's performance. In this respect, the last decade of Mubarak's reign appears as decisive. It witnessed an increased activity of various social movements that openly voiced disagreement with the political, economic and social status quo. Among these groups were, for instance, the labor movement calling for a social justice and better work conditions; or people of all-political-spectrums encompassing Kefaya's demands for political liberalization. Although particular movements posed a challenge to the regime, they did not mount enough gravity to vitally jeopardize the regime.

The tipping point came later, at the beginning of 2011. It was the first time both motivations of discontent – economic and political – united Egyptians to openly express their discontent with the regime. It is noteworthy to mention that several important events played the role of catalyst to the 2011 uprising. Among these events were, for instance, the comeback of el-Baradei, the publicized police brutality in the case of Khaled Said, blatantly manipulated elections on the eve of the uprising in autumn 2010 and, last, but not least importantly, the successful fall of Ben Ali's regime in Tunisia.